

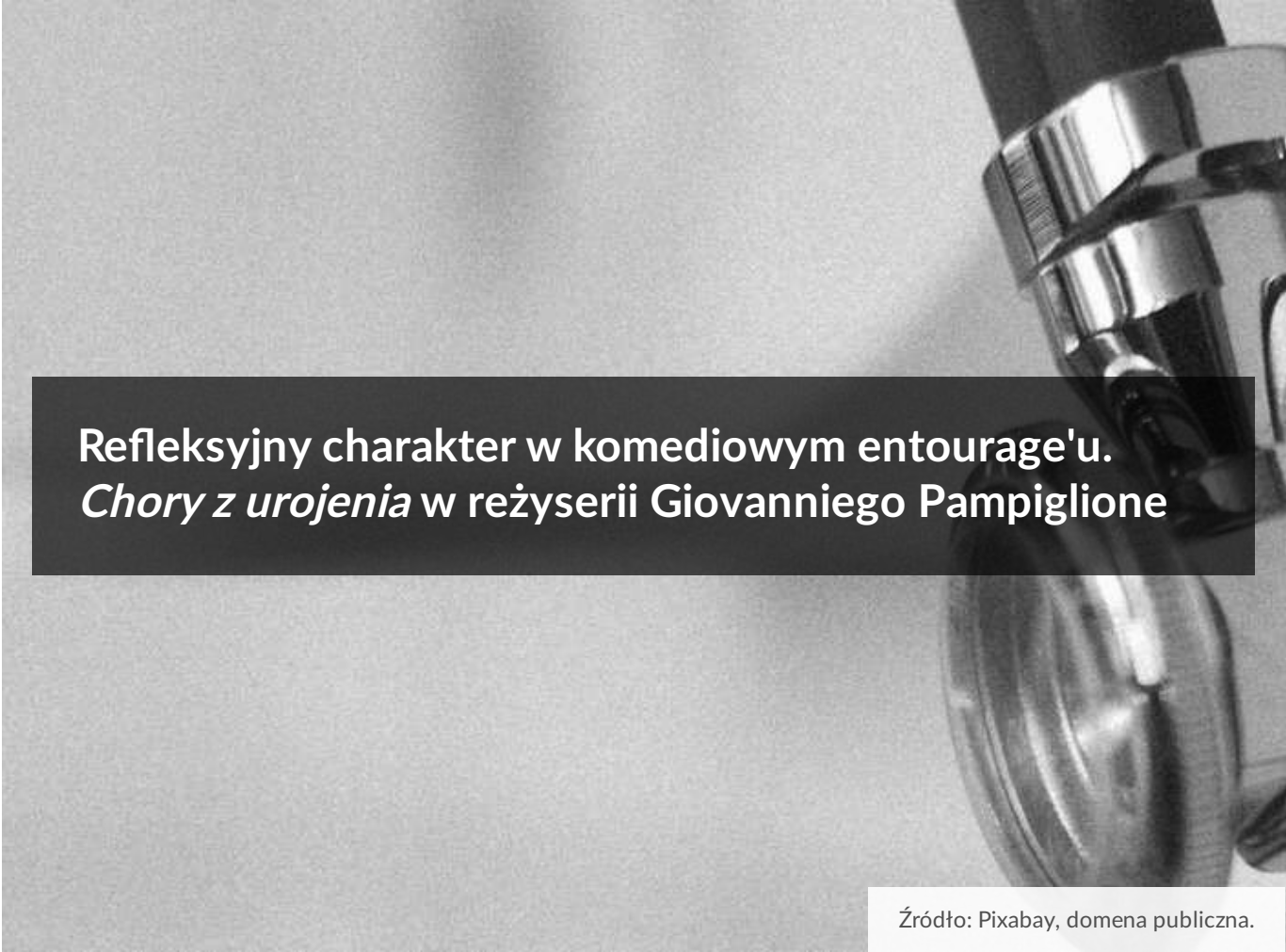

Refleksyjny charakter w komediowym entourage'u. *Chory z urojenia* w reżyserii Giovanniego Pampiglione

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Nathan Belofsky, *Jak dawniej leczono*, dostępny w internecie: <https://www.salon24.pl/u/ryuuk/628779,trupojady-womitoria-i-lewatywy-czyli-xvii-wieczna-medycyna,3> [dostęp 17.06.2021 r.].
- Źródło: „*Chory z urojenia*” z *Grabowskim po raz dwusetny*, dostępny w internecie: <https://e-teatr.pl/krakow-chory-z-urojenia-z-grabowskim-po-raz-dwusetny-a73397> [dostęp 17.06.2021 r.].
- Źródło: Łukasz Kaczyński, „*Chory z urojenia*” z *Teatru 6. Piętro*, dostępny w internecie: <https://e-teatr.pl/Lodz-chory-z-urojenia-z-teatru-6-pietro-a145416> [dostęp 17.06.2021 r.].
- Źródło: Aleksander Czaplicki, *Chory z urojenia*, dostępny w internecie: <https://e-teatr.pl/chory-z-urojenia-a230003> [dostęp 17.06.2021 r.].
- Źródło: Miguel de Cervantes, *Don Kichote*, t. 1, tłum. Z. Czerny, A. L. Czerny, Warszawa 1983, s. 40.

Refleksyjny charakter w komediowym entourage'u. *Chory z urojenia* w reżyserii Giovanniego Pampiglione

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Molier był racjonalistą i uważał, że sztuka powinna pełnić funkcje użyteczne, czyli służyć dobru społeczeństwa. Jego utwory podlegały zasadzie: „uczyć – bawić”, której autorem był Mikołaj Boileau. Francuski teoretyk nakreślił w *Sztuce poetyckiej* wyraźnie cele literatury, która miała hołdować umiarowi, prostocie, porządkowi i zachować zasadę prawdopodobieństwa (*mimesis*). Dlatego Molier tworzył sytuacje nie tylko zabawne, pouczające, ale też takie, które mogły wydarzyć się naprawdę. W *Chorym z urojenia* konsekwentnie buduje portret człowieka ślepo wierzącego szarlatanom i przeświadczonego o swoich licznych chorobach, na które w rzeczywistości nie cierpi. Mimo iż tekst komedii powstał pod koniec siedemnastego wieku, a poczucie humoru znacznie się od tamtego czasu zmieniło, adaptacja z udziałem Andrzeja Grabowskiego w roli tytułowej bawi współczesnych widzów do łez.

Twoje cele

- Poznasz okoliczności powstania sztuki *Chory z urojenia*.
- Przeanalizujesz elementy sztuki: grę aktorską, kostiumy.
- Dowiesz się, co jest źródłem komizmu w przedstawieniu Giovanniego Pampiglione.
- Wskażesz przyczyny walki Moliera z zabobonami.

Przeczytaj

O autorze

Jodelet/Lépinay, *Molier* – rysunek z książki *Teatr francuski – dzieła Moliera*

Źródło: No machine-readable author provided. Jod-let assumed (based on copyright claims), Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.5.

Jean Baptiste Poquelin, zwany **Molierem** – francuski komediopisarz, aktor, reżyser, dyrektor teatru. Urodził się w 1622 roku. Pochodził z szanowanej rodziny mieszczańskiej. Jego ojciec był królewskim tapicerem. Prawdopodobnie pod jego wpływem rozpoczął studia prawnicze, które ukończył, ale nigdy nie podjął pracy w zawodzie. Ponieważ rodzina nie mogła pogodzić się z decyzją o wycofaniu się z zawodu, Molier zrezygnował z przysługujących mu tytułów oraz majątku i rozpoczął życie wędrownego aktora. Wraz z Magdaleną Bejart, w której zakochał się w wieku dwudziestu jeden lat, założył trupę aktorską *Illustre Théâtre* i wędrował po francuskiej prowincji. Początkowo zarabiał na życie, wystawiając średniowieczne [farsy](#) oraz włoskie [komedie dell'arte](#). Teatr jednak

zbankrutował, a Molier został skazany za długi i osadzony w więzieniu. Pomógł mu ojciec, wykupując syna z więzienia, ale ich relacje nie polepszyły się.

Po wyjściu z więzienia dla Moliera rozpoczął się dobry okres w jego życiu – wystąpił przed królem Ludwikiem XIV, któremu bardzo się spodobał. Król stał się mecenasem pisarza. Pisał dla niego sztuki, grał, prowadził teatr i dostarczał rozrywki całemu dworowi. Jednak tematyka sztuk, a szczególnie otwarte kpienie z wad ludzkich nie zjednywało autorowi sympatii. Dlatego też zarówno na dworze królewskim, jak i poza nim Molier miał coraz więcej wrogów. Popadł w niełaskę króla. Pod koniec życia zmagał się z problemami finansowymi. Zmarł nagle, po przejściu zapaści. Odmówiono mu pochówku na cmentarzu i dopiero wskutek wstawiennictwa arcybiskupa Paryża został pochowany poza Paryżem. Po pewnym czasie jego szczątki zostały przeniesione na najbardziej znany francuski cmentarz, Père Lachaise w Paryżu.

Do najważniejszych sztuk Moliera należą: *Świętoszek*, *Skąpiec*, *Mizantrop*, *Don Juan*, *Pocieszne wykwintnisie*, *Szkoła mężów*, *Szkoła żon*, *Lekarz mimo woli*, *Grzegorz Dyndała*, *Mieszczanin szlachcicem*, *Chory z [urojenia](#)*.

O reżyserze

Giovanni Pampiglione – reżyser teatralny, scenograf, aktor, pisarz, tłumacz i pedagog. Urodził się w 1944 roku w Rzymie. Jest absolwentem Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu w Rzymie i Wydziału Reżyserii PWST w Warszawie. Jest również twórcą Międzynarodowego Instytutu Teatralnego Atelier di Formia z siedzibą w Formii. Reżyserował takie sztuki, jak np. Sługa dwóch panów, Caligula, Pokój na godziny. W Polsce znalazł się przypadkowo i od ponad 50 lat tworzy, jak mówi, w kraju, który kocha.

Zarys fabuły

Argan należy do zamożnego mieszczaństwa. Mieszka wraz z dwiema córkami z pierwszego małżeństwa i żoną, Beliną. Już w pierwszej scenie widz poznaje bohatera, który sprawdza rachunki za... aplikowane mu lewatywy. Argan, ślepo wierząc w siłę medycyny i nieomyślność lekarzy, a także będąc przekonany, że jest poważnie chory, zatruwa życie całej rodziny. Zajęty wymyślaniem sobie kolejnych chorób nie dostrzega, że żona tak naprawdę czyha na jego majątek, pragnie zagarnąć go jeszcze przed śmiercią męża, by móc cieszyć się fortuną z panem Wiarą. Belina chce również pozbyć się córek Argana, którym część majątku się należy, postulując umieszczenie młodych kobiet w klasztorach. Argan, nie zważając na szczęście osobiste córek, pragnie je wydać za mąż za mężczyzn, których nie kochają i z którymi nie chcą spędzić życia. Tak jest z Anielą. Dziewczyna jest zakochana z wzajemnością w Kleancie, ale ojciec żąda, by poślubiła syna pana Biegunki, lekarza. Arganem oczywiście kierują pobudki czysto finansowe – nie będzie bowiem musiał płacić za usługi lekarzom, gdyż lekarze wejdą do jego rodziny. Do ślubu ostatecznie nie dochodzi. Argan przekonuje się również, że żona jedynie czeka na jego śmierć, a córka, którą chciał skrzywdzić, prawdziwie go kocha. Próżno jednak szukać w nim głębszych refleksji na temat swojego postępowania. Argan to oświeceniowy bohater-typ, który raczej nie uczy się na popełnianych błędach.

Chory z urojenia – ilustracja Jean-Michela Moreau
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Trudy wystawiania komedii

Komedia od najdawniejszych czasów uznawana jest za gatunek „lekki”, ponieważ ma śmieszyć i dostarczać rozrywki. Okazuje się jednak, że komedie Moliera nie są wcale tak łatwe do wystawienia. Mają bowiem charakter moralizatorski, w założeniu więc nie tylko bawią, ale także uczą. Reżyserzy muszą ten element umiejętnie i nienachalnie wyeksponować na scenie.

((Aleksander Czaplicki

Chory z urojenia

Pan Jan Baptysta Poquelin, antreprenier teatralny, aktor i pisarz sceniczny znany w siedemnastowiecznej Francji pod mianem Moliera, po wielu latach walki o niezależność myśli ludzkiej, pokonany przez nieugiętą rzeczywistość, nieszczęśliwy w życiu rodzinnym – napisał komedię o urojeniu. Jakkolwiek bohater komedii roi sobie, że jest ciężko chory – w związku z czym autor mógł zaatakować i w krzywym zwierciadle ukazać lekarzy – nie o to chyba w tym utworze chodzi. Jest to komedia o rojeniach pana Poquelin, który pragnął być zdrowy, a toczyła go choroba, pragnął tworzyć przeciwko panującym we Francji stosunkom społecznym, a musiał im ulec, pragnął być kochany, a został zdradzony. [...]

Reżyser i inscenizator – Stanisław Elsner-Załuski – obawiając się, że sztuka ukazana ściśle według autorskiego zamierzenia, pozbawiona zewnętrznego ruchu, może znużyć dzisiejszego widza i słuchacza, świadomie przerysował postaci i sytuacje i zrobił z komedii rodzaj widowiska, opartego na kłownadzie. Nic nie mam przeciwko takiemu potraktowaniu sprawy, z tym jednak zastrzeżeniem, że w cyrku kłownada trwa 10 minut, a rozciągnięta w czasie nie tylko skutecznie pozbawia słuchacza wrażliwości na słowo, ale w miarę upływu czasu coraz bardziej obciąża jego system nerwowy – niepokoi i męczy. [...]

Źródło: Aleksander Czaplicki, *Chory z urojenia*, dostępny w internecie: <https://e-teatr.pl/chory-z-urojenia-a230003> [dostęp 17.06.2021 r.].

O powadze sztuk Moliera przez wiele lat pisali recenzenci różnych inscenizacji.

((Łukasz Kaczyński

„Chory z urojenia” z Teatru 6. Piętro

Uciekając się do absurdu, Molier pokazuje nam chorobę jako metaforę samotności, wyobcowania i potrzeby zwrócenia na siebie

uwagi. Z pozoru lekka komedia odkrywa przed widzami słabości człowieka i bezradność medycyny wobec cierpienia duszy, niemierzalnego i niewidocznego dla „szkiełka i oka”. Wszystko jednak kończy się szczęśliwie, jak na komedię Moliera przystało.

Źródło: Łukasz Kaczyński, „Chory z urojenia” z Teatru 6. Piętro, dostępny w internecie: <https://e-teatr.pl/Lodz-chory-z-urojenia-z-teatru-6-pietro-a145416> [dostęp 17.06.2021 r.].

“*„Chory z urojenia” z Grabowskim po raz dwusetny*”

Doskonałe dzieło mistrza gatunku, Moliera, obśmiewającego w swoich komediach głupotę, zacofanie, obłudę i podłość, dającego zawsze świetny i kipiący żartem argument na rzecz postępu. Chory z urojenia porusza bardzo aktualny temat samotności, paradoksu życia, pychy i próżności człowieka. W dzisiejszym zagmatwanym świecie wszyscy jesteśmy „chorzy”, bo zbyt często jesteśmy samotni. Pampiglione mówi nam o tym w atmosferze głębokiego rozbawienia, w feerii Molierowskiego humoru, poprzez śmiech pełen mądrej refleksji, która pozostanie z nami nawet po wygaszeniu świateł teatralnej rampy. W roli tytułowej jeden z najpopularniejszych polskich aktorów – Andrzej Grabowski. W pięknym wnętrzu Teatru im. J. Słowackiego rozbawia nas francuski autor, w polskim wykonaniu z domieszką włoskiej pikanterii.

Źródło: „Chory z urojenia” z Grabowskim po raz dwusetny, dostępny w internecie: <https://e-teatr.pl/krakow-chory-z-urojenia-z-grabowskim-po-raz-dwusetny-a73397> [dostęp 17.06.2021 r.].

Słownik

farsa

odmiana komedii obejmująca utwory sceniczne o błahych konfliktach, posługujące się środkami komizmu sytuacyjnego, błazeńskimi wyjaskrawieniami, efektami groteski karykatury. Farsa opiera się całkowicie na dynamicznej akcji, często o charakterze swobodnej suity scen komicznych czy komiczno-pantomimicznych, nieprawdopodobnych zawikłań i zbiegów okoliczności, nie mających innego celu poza tym, by wywołać żywiołowy śmiech widzów. Poprzednikami farsy były w literaturze antycznej takie zjawiska, jak komedie Arystofanesa. Gatunek ten ukształtował się w średniowiecznej literaturze francuskiej (XII w.), jego bezpośrednim źródłem były intermedia.

komedia

(łac. *comoedia*, gr. *kōmōidia* – hulaszczy pochod) – podstawowy, obok tragedii, gatunek dramatu. Komedie charakteryzuje pogodna tematyka, wartka akcja, pomysły dla bohaterów rozwiązanie akcji. Gatunek ten odwołuje się do trzech rodzajów komizmu: sytuacyjnego, charakterologicznego i językowego. Komedia powstała w starożytnej Grecji w V w. p.n.e. Była to tzw. komedia staroattycka i stanowiła rodzaj satyry politycznej, a jej głównym przedstawicielem był Arystofanes

komedia dell'arte

(wł. teatr zawodowy) – skrót od *commedia dell'arte all'improvviso* – komedia o twórczej zdolności improwizacji. Typ widowiska scenicznego, popularnego we Włoszech od XVI wieku, opartego na improwizowanych scenach lub szkicowym tekście komicznym. Korzeni należy szukać w starożytnych przedstawieniach mimów oraz średniowiecznych widowiskach ulicznych. W komedii występowały typowe postacie Arlekin – przebiegły sługa, Żołnierz Samochwał, Colombina – zuchwała pokojówka, które przetrwały na scenach teatralnych do czasów współczesnych. Najistotniejszym elementem przedstawienia były błazeńskie i akrobatyczne popisy aktorów, którzy występowali w maskach oraz ustalonym tradycją kostiumie

komizm

(gr. *komikós*) przedstawianie pewnych wydarzeń, sytuacji, postaci w sposób dowcipny i zabawny, wywołujący śmiech, może polegać na przejęskrawianiu rzeczywistości, ukazywaniu sprzeczności, kontrastów, wywoływaniu zaskoczenia; zespół cech wywołujących wesołość, śmieszność. Wyróżnia się komizm sytuacyjny, słowny i komizm postaci

urojenie

chorobliwe, nieuzasadnione przekonanie nieustępujące pod wpływem logicznej argumentacji

Polecenie 1

Opisz, w jakich warunkach Molier tworzył i wystawiał swoją ostatnią sztukę *Chory z urojenia*.

Polecenie 2

Tadeusz Boy-Żeleński pisze: „Argan wyrzeka się życia, aby to życie pielęgnować [...]”.

Odpowiedz, jak rozumiesz te słowa? Swoje zdanie uzasadnij, odwołując się do odpowiednich fragmentów sztuki.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PK8oY1fBF>

Ostatnia sztuka Moliera

Ostatni okres życia i twórczości Moliera nie należał do szczęśliwych. Zmaganie się z chorobami, próby walki o malejącą pozycję w świecie sztuki, pokonywanie trudności finansowych i rodzinnych musiały osłabiać siły pisarza. *Chory z urojenia* to ostatnia sztuka Moliera, która przeszła do historii teatru również dlatego, że autor, a jednocześnie aktor przedstawienia zasłabł na scenie, a wkrótce potem zmarł.

[cytat]

„Sam Molier był już bardzo chory. Między poprzednią a tą ostatnią komedią upłynął blisko rok, wypełniony głównie chorobą. Śmierć jak gdyby krążyła wkoło jego domu; zabrała mu wierną przyjaciółkę; zabrała drugiego z kolei syna, wyciągała już ręce i po niego samego. Nie brakło i innych utrapień; a najdotkliwszym musiało być Molierowi pewne ochłodzenie stosunku z królem, spowodowane zabiegami intryganta Lulliego. Chytry Włoch umiał obrócić na swoją korzyść wszystko to, co osiągnął we

współpracownictwie z Molierem; doszło do tego, iż na mocy uzyskanego przywileju odebrał Molierowi prawo utrzymywania w swoim teatrze małej orkiestry, niezbędnej dla baletów i intermedii. Pierwszy też raz, wróciwszy do Paryża, król nie wyraził chęci oglądania nowej komedii. Jakaż gorycz musiała zalewać Moliera, gdy w odpłatę za tyloletnie służby musiał poprzestać na tym, aby to widowisko pisane dla dworu wystawić w swoim teatrze w Paryżu. Odegrano je po raz pierwszy 10 lutego 1673; ta komedia miała być ucieśnym karnawałowym widowiskiem. Widzieliśmy, że Molier na kilka zawodów rozprawia się z medycyną. Jest w tych wycieczkach więcej niż wyzyskanie tradycyjnych konceptów na temat lekarzy; jest to jeden z momentów walki, jaką Molier, ten nowoczesny człowiek, prowadzi z przeżytkami scholastycznego dogmatyzmu. Ale tu ujmuje Molier ten temat cokolwiek odmiennie: poza satyrą na rzemiosło lekarskie mamy tu filozofię człowieka w stosunku do samej choroby, do śmierci. *Chorego z urojenia* można oglądać pod różnym kątem. Najpierw dosłownie: jako monografię chorego z urojenia, monografię hipochondrii. Wedle tej koncepcji Argan jest zdrowy; o ile c h o r o b a z u r o j e n i a nie jest istotną i realną chorobą, jako forma neurastenii czy nawet zboczenia umysłowego. To zjawisko istnieje zawsze, istnieje i dziś; o ileż częściej musiało się zdarzać wówczas, w epoce ciemnoty, zabobonu, który lekarze starali się podtrzymać. Krążyły wprost obowiązujące teorie o »nadmiernym zdrowiu«, które może się stać niebezpiecznym; istniały praktyki zapobiegawczych puszczań krwi, przeczyszczeń, które aplikowano zdrowym, aby ich rzekomo ustrzec przed chorobą. Argan jest opanowany przez medycynę, jak Orgon przez znachorstwo religijne Tartufa. Jak Orgon boi się piekła, tak Argan boi się śmierci; strach ten wyjałowił w nim wszelkie inne uczucia. Jak Harpagon wyrzeka się życia, aby gromadzić środki do życia, tak Argan wyrzeka się życia, aby to życie pielęgnować. [...] czyniąc bohatera tej komedii chorym z u r o j e n i a, może ocalić jej wesołość. Ale równocześnie pisze on komedię prawdziwej choroby. Bo i cóż by się zmieniło w sztuce, gdyby Argan był naprawdę chory? Nic. Mógłby być naprawdę chorym i dociekać, czy lekarz kazał mu chodzić po pokoju wzdłuż czy wszerz; ile ziarenek soli trzeba brać do jajka; mógłby być naprawdę chorym i tak samo kontrolować łokciowe rachunki aptekarza. Atmosfera domu zostałaby ta sama: ten sam zaduch, ten sam stek fizycznych obrzydliwości; to samo żerowanie obłudy na spodziewanej śmierci, lekarze, aptekarze, rejenci, testamenty... I Molier miał poniekąd prawo napisać tę komedię; miał prawo szydzić z Argana, nawet choćby ten chory był naprawdę chory, nawet gdyby był skazany na śmierć. I on sam, Molier, był od lat chory; miał czas zastanowić się nad tym problemem: czy poświęcić się swej chorobie i wydać się na łup lekarzom i szarlatanom, czy też wytworzyć sobie męską i wzgardliwą filozofię i wznieść się jej mocą ponad chorobę, ponad śmierć samą. Widzieliśmy, w którą stronę skierowała się jego decyzja i jak! W epoce kiedy Molier mógł być tym Arganem, liczącym ziarnka soli i kontrolującym

rachunki aptekarskie, Molier tworzy, pisze, gra wśród cierpień fizycznych, mimo tych cierpień; nieci dokoła siebie wesołość, patrzy nieustraszonym wzrokiem w oczy śmierci, czeka jej na placu i pada skoszony jak żołnierz na wyłomie”.

Źródło: Tadeusz Boy Țeleński, *Molier*, Gdańsk 2000, s. 169–170.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

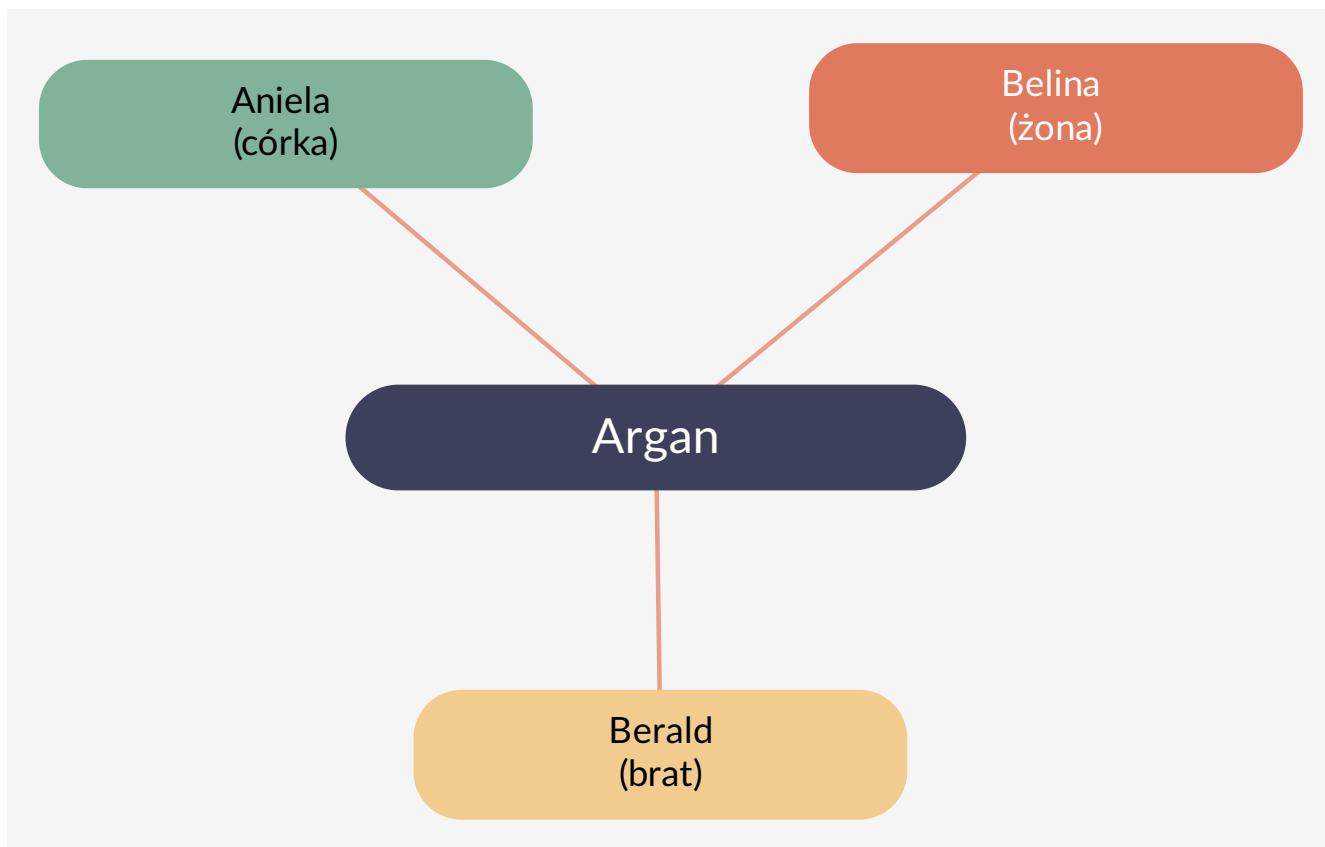
Reakcje otoczenia na fikcyjne choroby Argana doprowadzają bohatera do wniosku, że nie należy zdrowieć, lecz tkwić w chorobie, co pokazują słowa pierwszego monologu: „Ho, ho, Panie Wonny, powoli, jeśli, łaska! Jeśli zaczniesz w ten sposób, nikt nie będzie chciał chorować [...]”.

Przypomnij sobie grę aktorską Andrzeja Grabowskiego i wymień trzy zachowania Argana, które są wynikiem jego wymyślonych chorób.

Ćwiczenie 2

Urojone choroby Argana mają wpływ na jego relacje z najbliższymi. Zastanów się, na czym polega ten wpływ i uzupełnij tabelę.

Ćwiczenie 3

Przypomnij sobie, w jaki sposób zachowują się wobec siebie i swojego otoczenia Argan i służąca Antosia. Uzupełnij tabelę.

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego.

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego.

Antosia	Argan
szczupła	
zwawa	

Antosia	Argan
ma poczucie humoru	
	strachliwy
bystra	ociężały umysłowo
	nie ma pojęcia o tym, co dzieje się w jego domu
skupiona na szczęściu innych, np. Anieli	

Ćwiczenie 4

W kreowaniu bohaterów lekarzy: Pana Biegunki i jego syna oraz Pana Czyściciela Molier posługuje się komizmem słownym oraz komizmem samych postaci. Popatrz na portrety lekarzy i uzupełnij grafy.

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego.

Komizm słowny	Komizm postaci

Komizm słowny	Komizm postaci
---------------	----------------

Komizm słowny	Komizm postaci

Przeczytaj fragment tekstu o tym, jak leczono w XVII wieku, a następnie wskaż te hasła epoki, które łączą się z utworem Moliera *Chory z urojenia*.

((Nathan Belofsky

Jak dawniej leczono

W 1685 roku zmarł król Anglii i Szkocji Karol II Stuart. Odszedł z tego świata w bardzo ciekawy sposób, po 4 dniach straszliwej agonii. Największy ból jednak nie sprawiła mu niewydolność nerek, tylko metody leczenia, podjęte przez jego medyków. Gdy 2 lutego król obudził się chory, od razu odciągnięto mu pół litra krwi, po czym wezwano najlepszych lekarzy. Ponieważ stan chorego wydawał się pogarszać, za pomocą baniek odciągnięto mu dodatkowo około ćwierć litra.

Przybyłe medyczne autorytety nakłoniły króla do połknięcia antymonu, toksycznego metalu. Ponieważ Jego królewska Mość zaczął strasznie wymiotować, więc zaaplikowano mu ... całą serię lewatyw. Później zgolono mu włosy i posmarowano czaszkę środkami wywołującymi bolesne oparzenia, aby sprowadzić w dół szkodliwe humory, zaś na stopy naklejono mu plastry z drażniącymi substancjami chemicznymi, by owe humory przyciągnąć. Przy okazji też odciągnięto mu jeszcze około 300 mililitrów krwi. [...] Naprawdę trudno się dziwić temu, że Karol II zmarł, do tego w straszliwych męczarniach.

Przed wszystkim koszmarne braki higieny, co było najbardziej widoczne na dworze francuskim. Szlachetnie urodzeni potwornie cuchnęli, w zasadzie nigdy się nie myli. Wszawica była tak naturalna jak oddychanie, pojawił się nawet zawód iskaczki. Co ciekawe, obecność wszy, pcheł, czy innych insektów, nie była kojarzona przez uczonych

medyków z brudem. Uczzone głowy często twierdziły, że wydostają się one wprost z naszej skóry, stąd mycie może tylko ten objaw nasilić. [...]

Kolejnym zwyczajem, który zaczął być niezwykle popularny, była lewatywa. [...] Prawdziwym królem lewatyw był jednak Ludwik XIV – miał ich ponad 2 tysiące, nieraz cztery razy dziennie. [...] Nie muszę chyba dodawać, że tak absurdalnie częste lewatywy jedynie wywoływały wiele dolegliwości i schorzeń, zwłaszcza że ten sprzęt był wielokrotnego użytku, zatem szybko stawał się ośrodkiem rozwoju chorobotwórczych mikrobów. Kolejnym zwyczajem, który rozpowszechniali lekarze, było puszczenie krwi. Była to oczywiście metoda bardzo stara, ale teraz sięgnęła granic absurdu. Puszczano krew z byle powodu, nawet bez powodu (tak dla zdrowia), czasem upuszczano ją ludziom, którzy odnieśli rany i już stracili masę krwi. Krwioupusty były tak wielkie, że pacjenci zwykle tracili przytomność, co było zresztą witane z zadowoleniem. Wybitni profesorowie spierali się o to, z której strony puszczać krew - z tej samej, czy z przeciwnej z której pacjentowi dokuczały złe humory? Łączono to często z astrologią i puszczano krew według układu planet. [...]

Ciekawe jest nie tylko to, że podobnych odrażających bredni nauczali uważani za wybitnych, utytułowani lekarze, ale też to, że w tym samym czasie funkcjonowali różnego rodzaju wędrowni chirurdzy, czasem więdźmy w starym stylu, którzy osiąęali w swym fachu naprawdę duęą biegłość, posiadali też ogromną wiedzę w ziołolecznictwie. [...] To zaskakujące, ale gdy zachorowałeś, złamałeś nogę, czy cierpieałeś na jakąkolwiek przypadłość, to znacznie lepiej byłoby dla ciebie, gdyby leczyła cię wiejska więdźma, czy były kat, niż gdybyś miał wpaść w łapy dystyngowanego profesora uniwersytetu ... [...]

Źródło: Nathan Belofsky, *Jak dawniej leczono*, dostępny w internecie:

<https://www.salon24.pl/u/ryuuk/628779,trupojady-womitoria-i-lewatywy-czyli-xvii-wieczna-medycyna,3> [dostęp 17.06.2021 r.].

sensualizm

☐ ateizm

☐ utylitaryzm

☐ krytycyzm

☐ tolerancja

☐ empiryzm

☐ racjonalizm

☐ libertynizm

☐ deizm

Ćwiczenie 6

W *Chorym z urojenia* pojawia się wątek bezwzględnej władzy rodziców nad dziećmi. Podaj dwa inne tytuły komedii tego autora, w których występuje ten sam motyw.

Ćwiczenie 7

Komedie Moliera nie są wolne od momentów tragicznych. Przypomnij sobie treść sztuki *Chory z urojenia* i wymień trzy sytuacje, które widzom mogą nie wydawać się śmieszne. Określ, na czym polega ich ciężar egzystencjalny, a następnie - jak zostały wkomponowane w komediową strukturę całości utworu.

Ćwiczenie 8

Przypomnij sobie definicję pojęcia „farsa”. Wskaż w realizacji dwie sceny o charakterze farsowym. Zwróć w nich uwagę na grę aktorską.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Refleksyjny charakter w komediowym entourage'u. *Chory z urojenia* w reżyserii Giovanniego Pampiglione

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- pozna okoliczności powstania sztuki *Chory z urojenia*;
- przeanalizuje elementy sztuki: grę aktorską, kostiumy;
- dowie się, co jest źródłem komizmu w przedstawieniu Giovanniego Pampiglione;
- wskaże przyczyny walki Moliera z zabobonami.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- drama.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie przed lekcją zapoznają się ze sztuką teatralną *Chory z urojenia*.
<https://vod.tvp.pl/video/chory-z-urojenia-2019,chory-z-urojenia-2019,41349999>

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący wyświetla na tablicy i przybliża uczniom temat zajęć. Następnie prosi uczniów, aby zgłosili swoje propozycje pytań do wspomnianego tematu. Jedna osoba może zapisywać je na tablicy. Gdy uczniowie wyczerpią pomysły, a pozostały jakieś ważne kwestie do poruszenia, nauczyciel je dopowiada.

Faza realizacyjna:

1. Drama. Nauczyciel prosi uczniów, aby podzielili się na czteroosobowe zespoły. Informuje uczniów, że będą pracować metodą dramy i wyjaśnia jej zasady:
 - a. Przedstawia temat związany z lekcją: Refleksyjny charakter w komediowym entourage'u. *Chory z urojenia* w reżyserii Giovanniego Pampiglione. Zadaniem każdej grupy będzie przygotowanie krótkiego reportażu lub fragmentu programu informacyjnego;
 - b. Przedstawia technikę dramy. Wyjaśnia, że uczniowie wcielą się w różne role. Członkowie każdego zespołu zdecydują, jaką chcą przyjąć rolę (np. dziennikarza-komentatora w studiu telewizyjnym, dziennikarza przeprowadzającego wywiad, osoby, z którą będzie przeprowadzany wywiad) – może ich być dwóch;
 - c. Nauczyciel przekazuje instrukcje dotyczące sposobu wykonania zadań – każda z osób odgrywających rolę ma określone zadania (np. komentator w studiu odpowiada za rzetelną i merytoryczną informację, dziennikarz przeprowadzający wywiad za przygotowanie interesujących pytań, osoba, z którą przeprowadzany jest wywiad, w jak największym stopniu powinna wczuć się w swoją rolę itp.);
 - d. Następnie każda grupa odgrywa swoją scenkę na forum klasy.

Nauczyciel informuje, ile czasu grupy mają na przygotowanie dramy i jak długo mogą

trwać scenki. Uczniowie wraz z nauczycielem oglądają przygotowane przez grupy prezentacje. Po zakończeniu prezentacji uczniowie dzielą się wrażeniami, dyskutują, oceniają kolegów. Nauczyciel również podsumowuje występy uczniów.

2. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z audiobookiem. Następnie opisują, w jakich warunkach Molier tworzył i wystawiał swoją ostatnią sztukę *Chory z urojenia*.
3. Ćwiczenie umiejętności. Uczniowie pracują indywidualnie i rozwiązują ćwiczenia nr 1-5. Po wykonaniu zadania nauczyciel wyświetla na tablicy wybrane odpowiedzi i następuje ich omówienie.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 6-8. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi.

Praca domowa:

1. Polecenie 2. z sekcji „Audiobook”: Tadeusz Boy-Żeleński pisze: „Argan wyrzeka się życia, aby to życie pielęgnować [...]”. Jak rozumiesz te słowa? Swoją odpowiedź uzasadnij, odwołując się do odpowiednich fragmentów sztuki.

Materiały pomocnicze:

- <https://vod.tvp.pl/video/chory-z-urojenia-2019,chory-z-urojenia-2019,41349999>
- „*Chory z urojenia*” z *Grabowskim po raz dwusetny*, dostępny w internecie: <https://e-teatr.pl/krakow-chory-z-urojenia-z-grabowskim-po-raz-dwusetny-a73397>

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do podsumowania lekcji.